

Parižanina tema je dvaju radova. Dakako, najveći je broj radova vezan za istraživanja hagiografije sv. Dujma, te za propitivanje odnosa prema splitskih patronima ne samo u ostatku Hrvatske, nego i na širem europskom tlu. Nekoliko je radova u kojima se tematiziraju hagiografske književne teme te odnos prema hagiografskoj baštini u svakodnevnom životu, kako onom poslovnom tako i onom privatnom.

Zbornik koji uključuje radove hagiografa, filologa, povjesničara, arheologa, epigrafičara, teologa, liturgičara, povjesničara književnosti, umjetnosti i glazbe pokazao je koliko je za što potpuniju obradu pojedine tematike korisno uključiti znanstvenike iz različitih disciplina. Vjerujem da će ovakav multidisciplinarni koncept Zbornika biti poticaj da se i u drugim sredinama organizacijom sličnih skupova znanstvena javnost potakne na proučavanje ostalog dijela hrvatske hagiografske baštine.

ANDREA RADOŠEVIĆ

Илија ВЕЛЕВ, *Историја на македонската книжевност. Средно-вековна книжевност (IX – XIV век), Том 1*. Едисија: културна историја, Гирланда, Скопје 2014., 519 str.

Knjiga *Историја на македонската книжевност* Ilije Veleva, redovitoga profesora na Institutu za makedonsku književnost pri Sveučilištu »Sv. Ćirila i Metoda« u Skoplju prvi je svezak njegova planiranoga dvosveščanog izdanja povijesti starije makedonske književnosti. Na kraju predgovora autor najavljuje izdanje povijesti drugoga razdoblja starije makedonske književnosti koje obuhvaća vrijeme od 15. do 18. st. Sadržajno knjigu možemo podijeliti na dvije cjeline, iako ju autor dijeli samo na poglavlja. Prva cjelina sastoji se od književnopovijesnoga pregleda makedonske književnosti, dok drugu cjelinu u velikoj mjeri čini žanrovska klasifikacija. Posljednjih nekoliko poglavlja posvećeno je opisu odnosa Svete Gore i makedonske književne tradicije (472–483) i pojavi isihazma (484–500). Već u samom uvodu autor jasno naznačuje kako se namjerava uhvatiti ukoštac s brojnim pitanjima vezanim za makedonsku književnu medievistiku, od onih književnopovijesnih do genoloških.

Prvo poglavlje *Континуитетот на македонскиот книжевноисториски*

развој (13–38) predstavlja pregled kontinuiteta pismenosti na makedonskom prostoru još od antičkoga doba, pri čemu se književna produkcija povezuje s društveno-povijesnim okolnostima. Uvid u književnu povijest određenoga naroda već odavno ne uzima u obzir samo i isključivo književna djela, nego cjelokupnu pismenost koja obuhvaća brojne tekstove vezane za sferu javnoga i privatnoga života. Osim toga, zbog dominantne pragmatične funkcije koja je uvelike obilježila ne samo makedonsku, nego većinu slavenskih srednjovjekovnih književnosti općenito, teško je uvijek odrediti granicu između tzv. književnih i neknjiževnih tekstova. Isto tako, postalo je više nego uobičajeno da se u uvodnim studijama povijesti književnosti iznesu pregledi ili barem kratki osvrti na povijest pismenosti ne samo pojedinoga naroda, nego i prostora na kojem se i prije srednjovjekovlja odvijao kulturni život.

U sljedećem poglavlju *За суштината и опсегот на македонската средновековна книжевност* (39–60) autor se bavi problemom periodizacije makedonske književnosti u kojem se osvrće na postojeće povijesti književnosti, ponajviše na knjigu *Историјата на македонската средновековна книжевност* Vere Stojčevske-Antić, te objašnjava razloge odabira pristupa kojim je gotovo podjednako obuhvatio književnorazvojnu i povijesnu razinu. S obzirom na usku povezanost početaka makedonske srednjovjekovne književnosti s djelovanjem Solunske braće autor je ćirilometodskoj tradiciji posvetio čak tri poglavlja, koja uvelike pridonose boljem razumijevanju razvoja makedonske pismenosti: *Кирилметодиевската традиција и формирање на словенската цивилизација* (61–94), *Св. Константин-Кирил Философ* (95–113) i *Св. Методиј Солунски* (114–125). Navedena poglavlja zapravo su uvod u sljedeći niz koji započinje poglavljem naslovljenim *Охридска книжевна школа* (126–136) koje je posvećeno Ohridskoj školi kao izravnu nasljedniku djelovanja Solunske braće. U zasebnim je poglavljima opisano djelovanje sv. Klimenta (137–151) i sv. Nauma (152–166). Izdvojena su poglavlja posvećena i Crnoriscu Hrabru (167–175). U knjizi je zasebno opisana i Kratovska književna škola (176–184). Među izdvojenim točkama starije makedonske književnosti, kojima također posvećuje poglavlja, ističe se lik Konstantina Prezbitera (185–200), zatim produkcija vezana uz bogumilsku književnosti u poglavlju *Богомилството и богомилската литература во македонската средновековна традиција*

(201–211) s jedne te antibogumilske književnosti na čelu s prezbiterom Kozmom s druge strane u poglavlju *Презвитер Козма и средновековна антибогомилска книжевност* (212–223).

Nit poveznicu između dviju cjelina ove knjige čini poglavlje *Природата и карактерот на македонската средновековна книжевност* (247–254) o osnovnim značajkama makedonske srednjovjekovne književnosti koju su uvelike obilježile dvije književne škole, bogata rukopisna ostavština i produktivnost književnih centara i skriptorija. U tom se poglavlju nabrajaju brojni književni centri i skriptoriji u kojima su nastali razni prijepisi i djela prijevodne književnosti.

Drugi dio knjige, koji se temelji na žanrovskoj klasifikaciji, počinje poglavljem *Класификација на жанровскиот систем во македонската средновековна книжевност* (255–260). Autor je uključujući istodobno nekoliko načela klasifikacije ponudio novi model žanrovskoga sustava makedonske srednjovjekovne književnosti. Naime, žanrovska klasifikacija temelji se između ostaloga i na podrijetlu teksta (npr. ovisno o tome je li riječ o biblijskim ili nebiblijskim tekstovima), te na mjestu njihova zapisivanja. Autorov žanrovski sustav sastoji se od ukupno pet skupina: 1. Kanonski bogoslužni tekstovi; 2. Pravno-kanonski tekstovi; 3. Hagiografski, propovjedni i patristički tekstovi; 4. Nekanonski i neliturgijski tekstovi; 5. Stvaralačko-funkcionalni (prozni: hagiografski, romani, putopisi, epistolarni; oratorski; poetski: deklamatorski, himnografski; povijesni i ljetopisi; kratke književne forme: zapisi, sentencije). Tako se prijevodi biblijskih knjiga, ako je riječ o duljim čitanjima, svrstavaju u kanonske tekstove, dok se izdvojeni biblijski citati koji se u rukopisima pojavljuju kao dodani zapisi ili izdvojene izreke svrstavaju u stvaralačko-funkcionalne tekstove, točnije u podskupinu malih književnih formi. Svaka se skupina dalje dijeli na manja poglavlja u kojima autor donosi iscrpan pregled i opis pojedinoga žanra. Pri tome navodi velik broj tekstova s vrlo detaljnim podacima o podrijetlu prijevoda kao i o prijepisima (često navodi signature rukopisa i mjesta čuvanja) skrećući time pozornost na njihovu popularnost. Kako književna produkcija ne bi ostala samo prikazana iz gledišta žanrovskoga sustava i produkcije književnih centara i skriptorija, autor poglavlje *Средновековни книжевни дејци од Македонија* (439–471) posvećuje makedonskim tvorcima književnih tekstova koji su od 11. do 14. st. djelovali kao prevoditelji, pisci i pisari. Na

taj način nije htio izostaviti ni jedan segment makedonske srednjovjekovne pismenosti. Dok je u prvoj polovici knjige dao uvod s opisom društveno-povijesnih i književnih prilika na makedonskom području, u drugome se dijelu više usredotočio na samu književnu produkciju.

Ovim je izdanjem bogat korpus makedonske književnosti višestruko opisan. Kod takva sastavljanja povijesti književnosti pojedina ponavljanja u različitim poglavljima teško je izbjeći, no ona su ovdje itekako dobrodošla. Makedonska srednjovjekovna književna ostavština dobila je pohvalan opis, koji podjednako obuhvaća smještanje u povijesni kontekst, određivanje žanrovske pripadnosti brojnih tekstova, ali i iscrpno nabranje brojnih rukopisa kao istaknutih čuvara nacionalne povijesti.

ANDREA RADOŠEVIĆ

Maja JAKIMOVSKA-TOŠIĆ, *Литературни и културни модели во македонската средновековна литература / Literary and cultural models in Macedonian Medieval literature*, Skopje 2013., 165 str.

Dvojezična knjiga o književnim i kulturološkim modelima makedonske književnosti rezultat je istraživanja koja na Institutu za makedonsku književnost u Skoplju provodi Maja Jakimovska-Tošić. Već sama koncepcija daje naslutiti kako je temeljni cilj upoznavanje šire znanstvene javnosti s glavnim značajkama makedonske književnosti. Knjiga je zamišljena kao pregled najvažnijih izdvojenih točaka makedonske pismenosti na temelju kojih autorica gradi model književnoga i kulturnoga identiteta. Odabranim temama makedonske književnosti Maja Jakimovska-Tošić pristupa s kulturološkoga aspekta. Upravo uzimajući u obzir društveno-povijesna zbivanja na makedonskom i širem balkanskom području u vrijeme osmanske vladavine autorica iznosi objašnjenja dugoga trajanja srednjovjekovne stilske formacije.

Većina tekstova, koji su u knjizi raspoređeni u tri tematske cjeline, nastala je na temelju autoričinih izlaganja na znanstvenim skupovima. U prvoj cjelini *Средновековни книжевни модели / Medieval literary and cultural paradigms* (11–44) autorica daje pregled makedonske književne produk-